

УДК 37 (091)

ВАСИЛЬ ФАЗАН*(Полтава)*

ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В ПРОЦЕСІ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

У статті схарактеризовано зміни в системі освіти Великої Британії наприкінці ХХ століття. Вивчено точки зору британських науковців стосовно формування майбутньої життєвої позиції старшокласників у процесі правового виховання. Проаналізовано концепцію правового виховання старшокласників у освітніх закладах Великої Британії наприкінці ХХ століття.

Ключові слова: старшокласники, Велика Британія, правове виховання, право, правосвідомість, життєва позиція, формування.

Сучасне життя висуває до підростаючого покоління нові вимоги: вміння робити усвідомлений вибір у ситуації невизначеності, нести відповідальність за свої дії, адаптуватися в умовах соціальних змін, знаходити компромісне рішення тощо. Але ситуація в Україні характеризується тим, що процеси залучення дітей і молоді до виконання правових норм не підкріплюються правовими традиціями, в масовій свідомості закони не є безумовною цінністю через низький рівень правових знань. Все це робить проблему правового виховання підростаючого покоління вельми актуальною.

Пріоритетним завданням сучасної освіти стає створення таких умов розвитку школяра, які забезпечать йому в майбутньому готовність жити і успішно діяти в динамічному світі, де більш актуальною стає не сама по собі система знань, умінь і навичок, а здатність людини опановувати нові сфери і способи діяльності, знаходити оптимальні шляхи самореалізації.

Вивчення сучасної британської системи шкільної освіти свідчить про те, що модернізація школи, оновлення та переосмислення змісту, принципів, форм і методів правового виховання з метою удосконалення виховного процесу є постійним завданням уряду Великої Британії. Використання ідей і досвіду розвитку британської школи на рубежі ХХ-ХХІ ст. може бути корисним для осмислення перспектив розвитку правового виховання в рамках шкільної освіти в українській державі.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що науковцями Великої Британії постійно ведуться дискусії стосовно важливості впровадження питань правового виховання старшокласників, оскільки перед державою постає важливе завдання – виховання всебічно розвинутої особистості здатної до свідомого суспільного вибору. Серед науковців, що активно опікуються цим питанням, можемо назвати: М. Бренсон (Branson M.), Дж. Торней-Пурта (Torney-Purta J.), Н. Терроу (Tarrow N.) та Х. Старкі (Starkey H.).

Мета статті полягає в аналізі провідних ідей британських науковців із питань формування активної життєвої позиції старшокласників Великої Британії в процесі правового виховання.

На сьогоднішній день у процесі впровадження правового виховання в освітні заклади Великої Британії мова йде насамперед про підготовку відповідальних компетентних громадян, здатних до ефективної самореалізації в умовах правового суспільства. Внесок Великої Британії у світову педагогічну спадщину, розширення культурних і наукових зв'язків між Україною і Об'єднаним Королівством викликають великий інтерес педагогічної спільноти до досвіду організації правового виховання в британських школах. Освіта Великої Британії, яка успішно розвивалася протягом декількох століть, має перевірену часом функціонуючу систему, підпорядковану суворим законам і стандартам якості.

Існуюча у Великобританії система загальної середньої освіти за рівнем свого розвитку, зрілості та ефективності є однією з кращих у світі. Основою ефективності системи загальної освіти і виховання є поєднання трьох компонентів (принципів):

- управління освітнім процесом на основі попередньо отриманих результатів;
- стимулювання співробітництва між об'єктами і суб'єктами освітнього процесу;
- реалізація принципів свободи вибору [2, с. 39-42].

Одним із ключових чинників, що забезпечують якість і ефективність системи загальної освіти у Великій Британії взагалі та правового виховання зокрема, є система зовнішньої відповідальності і звітності, яка мобілізує персонал освітніх установ.

Як свідчать наукові джерела, у 60 – 70-і рр. XX століття у британській системі шкільної освіти панувала філософія, згідно з якою результати освіти визначалися і оцінювалися соціумом.

Починаючи з 80-х рр. XX століття, у Великій Британії склалася інша філософія освіти, котра передбачала стимулювання активної позиції і відповідальності освітніх установ за якість своєї освітньої діяльності. Учень є повною мірою відповідальним за власне навчання: ні школа, ні батьки, ні суспільство не знімають з нього цієї відповідальності.

У період 1960 – 1980-х років у законодавство Великої Британії про освіту вносилися суттєві зміни і доповнення. Так, у 1988 році парламент прийняв новий Закон про реформу освіти, що був спрямований на перебудову системи освіти. Відповідно до цього Закону був розроблений «Єдиний національний навчальний план», створені національні стандарти з навчальних предметів. «Єдиний національний навчальний план» став обов'язковим для всієї країни. Відповідно до Закону 1988 року були засновані нові типи шкіл, почав активно формуватися ринок освітніх послуг, розширилися можливості вибору батьками навчального закладу для своїх дітей.

Ухвалення Закону 1988 року призвело до значних змін у системі загальної середньої освіти в цілому, в змісті шкільної освіти, в системі оцінювання освітніх досягнень учнів. Саме, починаючи з моменту прийняття «Єдиного національного навчального плану», правове виховання школярів поступово стає одним із тих напрямів виховання, що викликає постійні обговорення та дискусії серед британських науковців.

У своїй доповіді «Діяльність Ради Європи стосовно виховання в дусі збереження прав людини» Х'ю Старкі визначив стратегію створення моделі правового виховання учнів старшої школи. Фахівець зазначив, що в основі моделі

правового виховання лежить трикутник – комбінація пізнавального, емоційного і активного аспектів, що робить навчання і виховання найбільш ефективним. У процесі правового виховання молоді люди повинні знати, практикувати і вірити в свої права. Цей трикутник є основою для створення всіх успішних програм з правового виховання. Програма також має ще одну тріаду: минуле, сьогодення і майбутнє. «Погляд на суспільство чи на світ у цілому буде правильним і виваженим, – слушно зазначає Х'ю Старкі, – якщо він заснований на знанні і використанні досвіду минулого» [3, с. 9-10].

Провідною концепцією формування активної життєвої позиції учнів старшої школи в процесі правового виховання, на думку М. Бренсон, є пояснення старшокласникам правил співіснування, а саме співіснування між окремими людьми, співіснування між людьми і інститутами, включаючи державу, співіснування між державами і націями. Підростаючому поколінню необхідно чітко усвідомлювати, що права є універсальними, даються людині при народженні і їх потрібно застосовувати у стосунках між людьми всередині країни, відносинах між людьми та інституціями, включаючи державу, відносинах між людьми різних країн, відносинах міждержавного масштабу.

У всіх цих відносинах основним критерієм має бути взаємна повага. Правове виховання, як відзначає авторка, повинно мати два аспекти:

1. Виховання для суспільства (сім'ї, класу, школи, міста, держави), де права людини є основою існування.
2. Виховання для демонстрації ситуацій, де права людини порушуються [2, с. 39-42].

До причин, які сприяли активному розвитку цього напрямку виховання, вчені відносять:

По-перше, вивчення прав людини повинно служити стимулом і умовою загального пошуку людської гідності. Сучасні дослідження шкіл показують, що у спробах учнів усвідомити свої культурні відмінності, має місце нерозуміння схожості всіх людей в їхніх потребах і бажаннях. У процесі правового виховання в більш глобальному контексті можна коригувати подібні неправильні уявлення школярів.

По-друге, будучи активними громадянами, учні потребують розуміння прав людини в аспекті міжнародному, в аспекті національному і в аспекті порівняльному. Старшокласник самостійно без допомоги дорослих не може зрозуміти міжнародної політики свого власного уряду або уряду іншої держави, не кажучи вже про розуміння прав людини. Крім того, коли молоді люди стануть дорослими громадянами, вони, як члени правового суспільства, будуть мати значний потенціал для впливу на політику уряду. Вони також матимуть можливість впливати на урядові рішення через неурядові організації.

Таким чином, вивчення спеціальних документів, пов'язаних із правами людини, таких як Загальна Декларація прав людини, Міжнародні Пакти про громадянські і політичні права, про економічні, соціальні і культурні права, а також Конвенції про права дитини, сприяють розсіюванню егоцентризму в поглядах на право, розумінню того, що людське бажання зробити що-небудь і право зробити це – дві великі різниці [1, с. 4-5]. Особистість не може порушувати права іншого і виправдовувати це порушення власним бажанням. Молодь потребує більш глибокого розуміння своїх прав і обов'язків.

На жаль, з проблемами, що стосуються прав людини, ми частіше зустрічаємося, черпаючи їх із газет і журналів, телевізійних програм. І більш часто ми стикаємося з прикладами їх порушення, а не вивчення. Однак, сьогодні спостерігається зростання інтересу підростаючого покоління до питань міжнародного захисту прав людини. Визнання того, що освічений народ служить нам найкращим гарантом прав і свобод людини, є їх остаточним затвердженням у свідомості світової спільноти [4, с.12].

Отже, підводячи підсумки, можемо відзначити, що самовизначенню людини, засвоєнню нею загальноновизнаних цінностей, формуванню її активної життєвої позиції, розвитку навичок соціальної дії сприяє гуманітарна освіта в якій питанням права належить особливе місце. Будучи одночасно і галуззю науки, і галуззю практичної діяльності, право відкриває широкі можливості для вирішення сучасних педагогічних завдань, дозволяє школяреві не тільки придбати правові знання, а й розвинути практичні навички в соціальній сфері. У даному аспекті важливою є цілеспрямована діяльність школи щодо виховання правосвідомості, формування правової поведінки особистості. До перспективних напрямів подальших наукових пошуків можна віднести питання порівняльного аналізу організації правового виховання особистості в Україні і провідних країнах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Branson M. and Torney-Purta J. International Human Right, Society and the Schools. National Council for the Social Studies. / M. Branson and J. Torney-Purta – Washington, 1982.
2. Branson M. Lullabics Link People. Intercom. (New York. Center for Global Perspectives). / M. Branson – Vol. 84/85, 1976, p. 39-42.
3. Starkey H. Teachers' Course on Teaching and Learning about Human Rights in Schools. / H. Starkey – Strasbourg, 1985.
4. Tarrow N. Human Rights Education: Alternative Conceptions. / N. Tarrow – California, 1990.

ВАСИЛИЙ ФАЗАН

ФОРМИРОВАНИЕ БУДУЩЕЙ ЖИЗНЕННОЙ ПОЗИЦИИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ ВЕЛИКОБРИТАНИИ В ПРОЦЕССЕ ПРАВОВОГО ВОСПИТАНИЯ

В статье характеризуются изменения в системе образования Великобритании в конце XX века. Изучаются точки зрения британских ученых по вопросам формирования будущей жизненной позиции старшеклассников в процессе правового воспитания. Анализируется концепция правового воспитания старшеклассников в образовательных учреждениях Великобритании в конце XX века.

Ключевые слова: *старшеклассники, Великобритания, правовое воспитание, право, правосознание, жизненная позиция, формирование.*

VASYL FAZAN

FORMATION OF THE FUTURE LIFE POSITION OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN LEGAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN

The article examines changes in the UK education of the end of twentieth century. The viewpoints of British scientists on the issue of implementation of legal education in the educative space are studies. The concept of legal education of high school students in the educational institutions of the UK in the end of twentieth century is considered.

The contributions of UK in educational world heritage, fostering cultural and scientific relations between Ukraine and the United Kingdom generate great interest in professional teaching community in our country. The education of the UK, which has been developing over several centuries, has proven successful history and functioning system, which is subject to the strict laws and standards.

In the period of 1960-1980 years significant amendments were introduced in the laws on educational. In 1988, Parliament passed a new law on education reform, which was aimed at restructuring the education system. Under this law designed "the United National curriculum" was created and national standards for academic subjects were established.

The adoption of the law in 1988 led to significant changes in the general secondary education in general, in the content of school education, system of assessment of educational achievements. Since the adoption of "the United National Curriculum" legal education is gradually becoming one of those areas of education, which cause permanent discussion and debate among British scientists.

H. Starkey in his report "The Council of Europe on Education for Human Rights" defined the strategy of creating a model of the program of legal education of high school students. He noted that a triangle – a combination of cognitive, emotional and active aspects that makes learning and education is the most effective – is the basis of the model of legal education. In the process of legal education young people need to know, believe and practice their rights.

The central concept of legal education, according to M. Branson, is explanation to high school the rules of coexistence, namely the coexistence between individuals coexistence between people and institutions, including the state? the coexistence between states and nations. The rights are universal, given to a man at birth. They should be applied in relations between people inside the country between people and institutions, including the state, the relations between people of different countries, on the scale intergovernmental relations.

To the reasons and grounds that have made the development of this area of education very important scientists also include:

The study of human rights should serve as a stimulus and a general search for human dignity. Modern research schools show that in trying to understand their cultural differences students, perhaps misunderstanding similarity of all people in their needs and desires uniformity.

We can note that humanities education in the system which law takes special place, contributes the self-determination rights, the development of shared values, forming a vital position, the development of social action skills. Being both a branch of science, and industry practice, law opens up opportunities to address current educational problems, allows the student not only to acquire legal knowledge and practical skills, but also develop practical skills in the social sphere. In this respect the essential in the purposeful activity on improving legal awareness, and its ultimate goal of developing a legal person's behavior.

Key words: high school students, Great Britain, legal education, law, legal consciousness, life position, formation.